

*Др Милан Павић,
адвокат из Београда*

Право на информисање у трговачким друштвима

1. Појмовно одређење

Право на информисање чланова трговачких друштава је једно од најважнијих личних права, од чијег остваривања у великој мери зависе и остала лична права – право гласа, односно право контроле над радом управе друштва.¹⁾ Наиме, само добро обавештени члан друштва може да доноси ваљане одлуке, као и да врши контролу над радом органа друштва.

Под правом на информисање се подразумева право на добијање свих релевантних чињеница у вези са пословањем трговачког друштва, обављањем делокруга његових органа, позицијом на тржишту, предстојећим статусним и другим пословним променама, предлагањем кандидата за избор органа друштва, као и о свим другим догађајима важним за положај друштва, односно његових чланова. Ово право припада сваком члану трговачког друштва, па и оном који нема права гласа на скупштини (члану који поседује приоритетне акције, односно уделе без права гласа).²⁾ Такође, ово право уживају чланови свих облика трговачких друштава, мада највећу важност свакако има у друштвима са великим бројем чланова, који се међусобно не познају, као ни са истим интензитетом учествују у раду друштва,

1. В. Круљ, Правни режим и облици концентрације у привреди, Београд, 1978. стр. 16; Н.Г. Манпе, Groups of companies, Milano, 1968., стр. 118-9, према Д. Дивљак, Право на обавештавање у привредним друштвима, "Правни живот" бр. 11, III том, стр. 76.
2. Тако пар. 112. Закона о акционарским друштвима Аустрије изричито прописује да и акционар који поседује приоритетне акције без права гласа има право да поставља питања на генералној скупштини акционарског друштва.

односно његових органа. Највећи значај остварење овог права има за акционаре, посебно у оном друштву чије се акције котирају на берзи.

Анализом упоредно-правног законодавства закључили смо да међусобне разлике постоје у погледу регулисања овог права по бројним питањима: по нормираним модалитетима и поступку испољавања овог права, обиму остваривања, забрањеним санкцијама за његово неостваривање, односно злоупотребу, прописаним условима за његово коришћење (у погледу имовинског цензуса, времена и рокова за подношење захтева за његово коришћење итд.). У националним законодавствима је нормирано неколико облика његовог испољавања: а) право на тражење обавештења од стране управе, односно скупштине друштва, б) право на вршење увида у рачуноводствене исказе друштва и извештаје управе, надзорног одбора и ревизора о пословању друштва, ц) право на истрагу. При том, у појединим државама ово право се третира као индивидуално, апсолутно право, као право које се може остваривати без икаквих прописаних услова, док у другим, посебно у државама англосаксонског правног система, оно има третман квалификованог права – права које се везује за испуњење одређених услова (у првом реду поседовања одређеног процента удела, односно акција друштва).³⁾

Међутим, и у правима које право на информисање третирају као апсолутно, безусловено право, његово остварење ограничавају у више праваца. Тако, члану друштва се може ускратити коришћење овог права уколико то налаже интерес друштва, односно јавни интерес. Наиме, управа друштва може ускратити коришћење овог права уколико оно може проузроковати штету друштву, односно повредити пословну тајну.⁴⁾ У појединим правима је пак, предвиђено да се информација мора пружити без обзира на поменута ограничења, уколико захтев подржи одређени број чланова друштва.⁵⁾ Осим овог ограничења, у теорији се истиче да је пожељно начин вршења овог права детаљно регулисати правилима друштва, како оно не би ишло на штету одвијања нормалног процеса рада друштва, односно његових органа (нпр. у одређено време, у одређеној просторији, у присуству одређених лица итд.).⁶⁾

3. М. Васиљевић, Коментар Закона о предузећима, Београд, 1996., стр. 105; Д. Дивљак, оп. цит., стр. 81.

4. Пар. 131. Закона о акционарским друштвима Немачке, пар. 5.1а. ст. 2. Закона о друштвима са ограниченом одговорношћу Немачке, чл. 112. ст. 1 Закона о акционарским друштвима Шпаније, пар. 268. Закона о привредним друштвима Мађарске, пар. 122. ст. 2. Трговачког закона Чешке, чл. 293. ст. 2 Закона о трговачким друштвима Словеније, чл. 287. ст. 2 Закона о трговачким друштвима Хрватске, чл. 372. ст. 2 Закона о трговачким друштвима Македоније, чл. 90. Закона о предузећима СРЈ, пар. 277. ст. 2. Трговачког закона за Краљевину Југославију; Д. Дивљак, оп. цит. стр. 81., М. Stražnický, Tumač Trgovačkog zakona, Zagreb, 1939., фуснота под III ц) на стр. 264.

5. То је случај у шпанском праву, где је чл. 112. ст. 1 закона предвиђено да се информација мора пружити у сваком случају када захтев подржи најмање четвртина акционара.

6. М. Васиљевић, оп. cit., стр. 105.

2. Модалитети остваривања права

2.1. Право на тражење обавештења

У највећем броју права члану трговачког друштва је дато право да од управе друштва тражи одговор на одређено питање, при чему у овом сегменту постоје извесне разлике. У француском праву, прави се подела на тзв. "повремено право на информисање" и тзв. "стално право на информисање". Под првим се подразумева да члан друштва на скупштини има право да тражи обавештење од председника скупштине, док под другим правом се подразумева право члана да врши контролу пословних књига и скупштинских записника за протекле три пословне године.⁷⁾

У другим правима изричито је пак, прописана обавеза управе да на постављено питање пружи одговор.⁸⁾

У погледу форме у којој захтев за информацију може бити постављен, сматрамо да га члан може поднети писмено, у прописаном року пре одржавања скупштине друштва,⁹⁾ али и усмено на самој седници скупштине.

2.2. Право увида у пословне књиге трговачког друштва

И овај модалитет остваривања права на информисање има више начина остваривања. Наиме, члан трговачког друштва се информира о положају друштва путем објављивања годишњих рачуна друштва у јавним гласилима, путем расправљања приликом одлучивања о њима на годишњој скупштини, путем извештаја управе, надзорног одбора и ревизора о њима, али и личним увидом у пословне књиге друштва по одобрењу надлежних органа.

Већ од краја седамдесетих година овог века дошло је до хармонизације правила у вези са састављањем годишњих рачуна од стране управа друштва, као и њиховим презентовањем заинтересованим лицима (сачињавањем пропратних извештаја од стране управе, надзорног одбора и ревизора друштва).¹⁰⁾ Основни циљ хар-

7. В. Grossfeld, Management Cotrol of Marketable Share Companies, "International Encyclopedia of Comparative Law", Vol. XIII, Ch. IV, стр. 105, према Д. Голубовић, Правни положај акционарског друштва, Нови Сад 1992., стр. 53.

8. Пар. 131. немачког Закона о акционарским друштвима, пар. 51а немачког Закона о друштвима са ограниченом одговорношћу, чл. 48. ст. 2 т. д) и 112. ст. 1 шпанског закона, пар. 268. ст. 2 мађарског закона, чл. 293. словеначког закона, чл. 287. ст. 1. хрватског закона, чл. 282. ст. 4. ЗОП-а, пар. 277. ст. 1. ЈТЗ-а. Шведско право предвиђа да уколико одбор директора сматра да би пружена информација на скупштини друштва могла да прејудира одлучивање у вези са годишњим рачунима или пословној позицији друштва, давање информације препустиће се ревизорима друштва. У случају да се чињенице садржане у информацији разликују од претходно сачињеног извештаја, ревизори морају обавезно информацију дати у писменом облику; чл. 9 ст. 12 Закона о трговачким друштвима.

9. Тако, у домаћем праву је прописано да управа друштва на питање акционара које је у вези са дневним редом постављено у писменом облику најмање осам дана пре одржавања скупштине, мора дати писмени одговор, у складу са пословником о раду скупштине; чл. 252. ст. 4 ЗОП-а.

монизације је да се обезбеди минимум истоветне заштите чланова друштва и његових поверилаца у вези са врстама и обимом финансијских информација које треба учинити доступним јавности.¹¹⁾

Пре одржавања редовне годишње скупштине на којој чланови друштва треба да одлучују о завршним рачунима друштва и извештајима управе и надзорних органа, они морају бити стављени на увид свим члановима у примереном року. Ти рокови су у законодавствима одређени од најмање седам дана за друштва за ограниченом одговорношћу,¹²⁾ односно између петнаест и двадесет један дан за акционарска друштва,¹³⁾ пре одржавања скупштине друштва.

Након усвајања годишњих рачуна на скупштини друштва, они се морају учинити доступним јавности тиме што ће их управа доставити надлежном трговачком регистру, као и објавити у службеном гласилу. За акционарска друштва чије се акције котирају на берзи, подаци из завршених рачуна се морају објавити на начин прописаним правилима односне берзе.¹⁴⁾ У домаћем праву, привредна друштва су обавезна да своје годишње рачуне достављају служби за платни промет најкасније два месеца по окончању пословне године,¹⁵⁾ при чему велика и средња предузећа почев од ове године морају да достављају трговачком регистру и изводе из рачуноводствених исказа, консолидованог рачуноводственог исказа повезаних предузећа, заједно са извештајем управе о пословању, као и извештајем ревизора.¹⁶⁾

Конечно, у појединим системима дато је и право члановима да могу прегледати пословне књиге и документацију друштва у току пословне године. То је случај у француском праву, које прописује да сваки члан може вршити увид у скупштинске записнике и пословну документацију за протекле три године.¹⁷⁾ У италијанском

10. Четврта директива Европске уније од 25. јула 1978. бр. 78/660/ЕЕС, објављена у "Official Journal of the European Communities" No L 222/11.
11. Vaughan /ed.), Law of European Communities, London, 1986., Vol. I, t. 11.19., наведено према Р. Вукадиновић, Право Европске уније, Београд, 1995., стр. 178.
12. Пар. 51 немачког Закона о друштвима са ограниченом одговорношћу, чл. 57. Декрета о трговачким друштвима Француске, чл. 2484 италијанског трговачког закона, пар. 38. аустријског Закона о друштвима са ограниченом одговорношћу, пар. 191. ст. 1. мађарског Закона о привредним друштвима, пар. 129. чешког Трговачког закона, чл. 139. ст. 1. бугарског трговачког закона, чл. 443. ст. 1. хрватског закона, чл. 443. ст. 2. словеначког закона, чл. 368. ст. 1 ЗОП-а.
13. Пар. 108. и 109. аустријског закона, пар. 123. немачког закона о акционарским друштвима, чл. 168. француског закона, чл. 2366. италијанског закона, чл. 97. шпанског закона, с. 370. (2), 378. (1) и 2 Companies Act-а из 1985. Велике Британије, пар. 181. ст. 1. и 2. чешког закона, пар. 279. ст. 3. мађарског закона, чл. 223. бугарског закона, чл. 285. ст. 1. словеначког закона, чл. 279. ст. 1 хрватског закона, чл. 356. ст. 2 македонског закона, чл. 250. ст. 1. 2. и 3. ЗОП-а.
14. Чл. 297. Decret relatif au registre du commerce et des societe 67-236 Француске, чл. 2435. италијанског закона, као и чл. 4 Закона бр. 216 Италије, чл. 218 шпанског закона, с. 242. и 245. Companies Act-а из 1985. Велике Британије, чл. 70 ст. 1 и 2 словеначког закона.
15. Чл. 16. ст. 2 Закона о рачуноводству, објављен у "Службеном листу СРЈ" 49/96 и 74/99.
16. Чл. 88. ЗОП-а.
17. Чл. 142. Декрета 67-236.

праву, мањински чланови који поседују 5% основне главнице друштва имају право да испитују садржај годишњих рачуна.¹⁸⁾ Домаће право садржи начелну одредбу да сваки члан трговачког друштва има право да прегледа пословне књиге и документа, при чему даљу разраду овог права оставља да се уреде правилима друштва.¹⁹⁾ Такође, изричито је нормирано да члан има право увида у акционарску књигу, односно књигу чланова, као и списе и исправе на којима се заснива упис података.²⁰⁾

Супротно, у британском праву се изричито сматра да члан друштва нема право да контролише пословне књиге и документацију друштва, осим ако му је то право дато статутом, одлуком скупштине или посебном одлуком директора.²¹⁾¹

2.3. Право на истрагу

У земљама англосаксонског система права право на обавештавање има третман "мањинског права", тако да се у закону појављује у виду права на истрагу – права мањине чланова друштва да захтевају од надлежне власти именовање посебних истражитеља који треба да испитају пословање друштва, рад његових органа, или одређену пословну трансакцију.²²⁾ Према британском праву Министар индустрије и трговине поседује овлашћење да именује једног или више инспектора, између осталог, у следећим случајевима: а) на захтев акционара који поседују десетину основног капитала, уколико друштво има акцијски капитал, б) на захтев чланова који поседују петину основне главнице друштва, у случају да оно нема акцијски капитал, ц) уколико члановима друштва нису дате све информације у односу на његово пословање, а које би се по природи ствари морале пружити.²³⁾ Судским прецедентима *Re Pergamon Press Ltd.* из 1971. године²⁴⁾ и *Maxwell v. Department of Trade and Industry* из 1974.,²⁵⁾ детаљно су уређена правила за спровођење истраге, који је по својој правној природи управни поступак, у коме инспектор има пуну слободу да одреди круг лица које ће саслушати, као и над којим документима ће извршити инспекцију. У пракси је постало уобичајено да истрага траје око годину дана, а Министар у својству инспектора именује заједно ревизора и правника.²⁶⁾ По окончању истраге Министар је овлашћен да подигне једно од четири прописана правна средства: а) да поднесе деривативну тужбу у име друштва, уколико оцени да је то у јавном интересу, б) да покрене кривични поступак против учинилаца

18. Чл. 86. ст. 2 ЗОП-а

19. Чл. 86. ст. 2 ЗОП-а.

20. Чл. 232. ст. 3. и чл. 343. ст. 3. ЗОП-а.

21. Чл. 109. Companies Regulations (Table A) из 1985. године.

22. Ова материја у британском праву се налази у неколико правних прописа: Одсек III Companies Act-а из 1989. године, којим је новелиран с. 435. СА из 1985. године; Insurance Companies Act из 1982. године, Insolvency Act из 1986. године, Finance Service Act из 1986. године, итд.

23. С. 431. (1) и (2) Са из 1985. године.

24. Ch 388., наведено према J.H. Farrar, Company Law, London, 1985., стр. 440.

25. QB 523, ibid.

26. DT Handbook, стр. 70 (Statement by the Secretary of State), ibid.

кривичног дела, ц) да поднесе предлог за ликвидацију друштва, д) да поднесе предлог за отклањање неправичног понашања према члановима друштва.²⁷⁾

И у правима која припадају систему континенталног права, чланови друштва имају право да од суда захтевају смену ревизора друштва и именовање нових, независних ревизора са задатком да истраже све околности у вези са оснивањем друштва, или одређеним пословним трансакцијама друштва, при чему прописују одређени имовински цензус за коришћење овог права. Тако, у аустријском праву неопходно је да захтев подрже акционари који поседују десетину основног капитала,²⁸⁾ у данском праву четвртина основне главнице,²⁹⁾ у француском праву десетина основног капитала,³⁰⁾ у немачком праву десетина основног капитала, или акционари који поседују акције номиналне вредности од два милиона марака,³¹⁾ у италијанском праву – 5% основне главнице.³²⁾ Новелама швајцарског закона о облигацијама из 1992. године, право на истрагу је дато сваком акционару, независно од висине и броја акција које поседује. Захтев за постављење посебних ревизора се упућује скупштини друштва, која потом подноси захтев надлежном трговачком суду за именовање једног или више истражитеља. Уколико скупштина друштва одбије захтев акционара, акционари који поседују десетину основног капитала, или акције у номиналној вредности од два милиона франака могу се директно обратити суду са захтевом за постављањем истражитеља. Њихов задатак је да утврде да ли је одређени акционар, члан управе или ревизор прекршио закон или статут друштва и тиме нанео штету друштву, односно његовим члановима. Управа је обавезна да благовремено учини доступним јавности извештај истражитеља, како би се на првој наредној скупштини могла водити квалификована дискусија и донела ваљана одлука.³³⁾

Словеначко и хрватско право, реципирајући решења немачког права, нормирају установу "ревизора оснивања" ("установитевни ревизорјев" – сло.), чији је задатак да обаве истрагу у вези са оснивањем друштва у случају: а) да је поједини члан управе или надзорног одбора уједно и оснивач друштва, б) ако су у поступку оснивања преузете акције за рачун неког од чланова управе или надзорног одбора, ц) ако је поједини члан управе или надзорног одбора у оснивању добио посебну погодност или је за оснивање, односно за припреме оснивања добио обештећење или накнаду, д) ако је оснивање друштва било улагањем или преузимањем ствари, односно права. Ревизоре именује суд.³⁴⁾ Хрватско право предвиђа и посебне ревизоре, у циљу испитивања радњи које су спроведене у поступку оснивања друштва,

27. S. 460. СА из 1985.; J.H. Farrar, op.cit., стр. 441.

28. Пар. 118.

29. Пар. 82. и 95. Закона о акционарским друштвима бр. 370.

30. Чл. 225. и 22.6 Закона о трговачким друштвима.

31. Пар. 142. и сл. Закона о акционарским друштвима.

32. Чл. 2408. Трговачког закона.

33. Thani – von Planta, Highlights of the Amended Swiss Company Law, "International Business Lawyer", Мај 1992., стр. 258.

34. Чл. 194. ст. 2 и 3 словеначког закона, чл. 182. ст. 2. и 3. хрватског закона.

испитивања вођења пословања друштва, као и мера предузетих за повећање или смањење основног капитала друштва. Одлуку о њиховом именовању доноси скупштина простом већином, а у случају да она одбије предлог за њихово именовање, то ће учинити надлежни регистарски суд на захтев мањине акционара који поседују десетину основног капитала. Захтев суду се подноси у преклузивном року од петнаест дана од дана одржавања скупштине.³⁵⁾ Након окончања истраге, ревизори подnose писмени извештај, а сваки акционар има право да од управе захтева да му исти достави. Управа мора поднети извештај о резултату истраге надзорном одбору, као и то питање уврстити на дневни ред прве наредне седнице скупштине друштва.³⁶⁾

Праћећи савремене тенденције компанијског права и домаће право, омогућава мањинским члановима и акционарима трговачког друштва који поседују десетину основног капитала или статутом одређени мањи део да у случајевима утврђеним статутом захтевају од скупштине друштва да последње годишње рачуноводствене исказе или инвестициону одлуку из последње две године испита вештак. Уколико скупштина одбија предлог или не донесе одлуку у року од 60 дана од дана подношења предлога скупштини, вештака ће поставити суд. Захтев суду се мора поднети у преклузивном року од 30 дана од дана одржавања скупштине, односно у року од 60 дана од дана подношења предлога скупштини.³⁷⁾ У коментару овог члана се истиче да се ради о институту "експерта мањине", који нарочит значај има код повезаних друштава и то за мањинске чланове зависних друштава. Установљење имовинског цензуса за коришћење овог права треба да спречи злоупотребу коришћења овог права од стране мањинских чланова, које би могло да парализира рад самог друштва.³⁸⁾ Међутим, препуштање разраде остварења овог права правилима друштва може да проузрокује отежавање његовог коришћења, с обзиром да смо анализом знатног броја статута домаћих правних лица установили да ни један не садржи одредбе о овом питању.

3. Правни механизми заштите

Обавештавање чланова трговачког друштва се мора заснивати на начелима благовремености, истинитости и потпуности и мора бити утемељено на веродостојној документацији и потпуно утврђеном чињеничном стању.³⁹⁾ Уколико то није случај ово право губи своју сврху, а чланови остају ускраћени и у коришћењу других личних права. Због тога је веома важно да поред начина и обима коришћења законодавац пропише и ефикасна средства његове заштите. Може се закључи-

35. Чл. 298. Закона о трговачким друштвима.

36. Чл. 299. ст. 4.

37. Чл. 81. ст. 1. и 2. ЗОП-а.

38. М. Васиљевић, оп. цит., стр. 98-9.

39. ЈТЗ је прописивао да обавештење мора одговарати начелима савесног полагања рачуна; пар. 277. ст. 2; исто и македонско право: чл. 372. ст. 2.

ти да велика већина националних законодавства највећу пажњу поклања парничним тужбама, за које у принципу важе правила општег грађанског парничног поступка, док поједина предвиђају и кривично-правну или прекршајну одговорност за кршење овог права. Веома мали број предвиђа посебан судски поступак у коме би се право на обавештавање ефикасно штитило.

Као опште прихваћено право, сваки члан друштва може поднети индивидуалну тужбу против друштва, односно чланова управе.⁴⁰⁾ Поред индивидуалне тужбе, мањински чланови могу поднети и деривативну тужбу.⁴¹⁾ С обзиром да се на ове тужбе примењују општа правила процесног права, поставља се оправдано питање њихове ефикасности, имајући у виду трајање парничног поступка. У великом броју случајева се може постићи питање оправданости самог подношења тужбе, јер након окончања поступка тражена информација за члана друштва неће имати значај.

Домаћи закон не садржи начелну одредбу да члан коме је ускраћено право на остваривање права на обавештавање може поднети захтев надлежном суду.⁴²⁾ Ова одредба је недовољно прецизна и изазива бројне недоумице: а) у погледу природе захтева (да ли се ради о тужби или предлогу), б) у погледу правила поступка (парнични, ванпарнични, арбитражни), ц) какав је редослед правних средстава (да ли се може поднети паралелно са индивидуалном тужбом за накнаду штете нормираном одредбом члана 77., односно са деривативним тужбама регулисаним одредбама чланова 73. став 2. и 3. и 79. став 2. ЗОП-а, или се они међусобно искључују). Сматрамо да је решење у македонском праву примереније природи овог права, које одређује да се у овом поступку примењују правила ванпарничног поступка, где се предлог мора поднети у преклузивном року од 14 дана од дана одржавања скупштине.⁴³⁾

По нашем мишљењу, најбоље решење је садржавао Трговачки закон Краљевине Југославије, који је предвиђао образовање посебног већа које је имало својства арбитраже.⁴⁴⁾ Веће се састојало од пет чланова – судије надлежног трговачког регистра, који је председавао већем, вишег државног тужиоца и тројице стручњака које је постављала надлежна трговачка комора. Веће је поступало по правилима ванпарничног поступка. Захтев за образовање већа се подносио председнику суда у чијем је регистру друштво уписано, у року од петнаест дана од дана одржавања скупштине. Поред тога, мањина акционара која је представљала најмање десетину основног капитала друштва, имала је право да обустави извршење скупштинске одлуке по питању по коме је била ускраћена информација мањинском

40. В. нпр. чл. 77. ЗОП-а

41. Пар. 147. немачког закона о акционарским друштвима, чл. 245., 249. и 250. француског закона, чл. 755. швајцарског закона, чл. 134 ст. 2. шпанског закона, чл. 16-18 Нацрта V Директиве Европске уније, чл. 73. ст 3. и чл. 79. ст. 2 ЗОП-а.

42. Чл. 86. ст. 4. ЗОП-а-

43. Чл. 372. ст. 4 македонског закона.

44. Пар. 278-280., који су се односили на акционарска друштва, пар. 455 који се односио на друштва са ограниченом одговорношћу; в. и Д. Дивљак, оп. цит., стр. 83-4.

члану, или је обавештење било недовољно, све до окончања поступка пред судским већем. У случају да је веће усвојило захтев мањинског члана, орган друштва коме је питање било упућено је морао без одлагања дати тражено обавештење. Али, Закон је поставио и озбиљну брану за злоупотребу вршења овог права од стране мањинских чланова. Наиме, уколико веће утврди да дато обавештење одговара закону, или да је оправдано ускраћено, мањина чланова која је захтевала обуставу извршења скупштинске одлуке солидарно је одговарала друштву за сву причињену штету, а такође сносила је и трошкове поновног сазивања скупштине, уколико претходна није могла бити окончана због њиховог захтева.⁴⁵⁾

Поред грађанске одговорности, поједина права предвиђају и кривично-правну одговорност за кршење овог права. Тако, у француском и немачком праву предвиђена је кривична одговорност за чланове управе у случају неистинитог обавештавања или сакривања чињеница.⁴⁶⁾ То је случај и у хрватском праву.⁴⁷⁾

Домаће право предвиђа прекршајну одговорност за правно лице и овлашћено лице у њему за случај ускраћивања давања траженог обавештења, односно давања неистинитог обавештења.

4. Уместо закључка

Право на обавештавање је веома осетљиво и специфично право, с обзиром да се у пракси веома тешко остварује, а такође може и отежати па и парализати рад друштва услед његовог долозног коришћења. Намера законодавца је свакако била да се и овим институтом ојача позиција мањинских чланова и спречи опресивно понашање и злоупотреба доминантног положаја већинских. Законска решења у националним правима се све више уједначавају, при чему се уочавају тенденције да се раније уведена ограничења у погледу коришћења овог права уклањају, а обим његове примене непрестано проширује и на пољу легислативе, али и путем судске праксе.

Домаће право припада групи модерних кодификација, које познаје све облике испољавања овог права, широко га дефинише, без непотребних ограничења. Међутим, сматрамо да би требало приступити измени одредбе става 4. члана 86. Закона у том смислу што би прецизно одредио поступак суда у погледу захтева за остваривањем права, превасходно имајући у виду правила Југословенског трговачког закона из 1937. године. На овај начин би остваривање овог права постало ефикасније, с обзиром да би члан друштва добио тражену информацију у знатно краћем временском интервалу.

Од судова се оправдано очекује даља разрада овог института, јер неминовна власничка трансформација друштвених предузећа произвешће, између осталог, велики број ситних акционара, односно чланова друштва, који ће бити у фактич-

45. Пар. 279. ст. 4. и 5.

46. Чл. 625. и 628. хрватског закона.

47. Чл. 440. ст. 2. т. 7. и ст. 2. ЗОП-а.

ком неравноправном положају у односу на доминантног власника који ће откупом постојећег капитала предузећа или његовом докапитализацијом бити у позицији да комотно одлучује о свим питањима битним за положај предузећа, а следствено томе и његових чланова. Такве случајеве смо већ сретали у пракси, где стратешки партнер, користећи садашњи вакуум у примени одредби домаћих прописа, флагрлатно крши најосновнија права мањине у друштву, занемарујући и само њихово постојање. С друге стране, треба спречити евентуалне ситуације злоупотребе коришћења овога права, којима би се опструирао рад предузећа и његових органа. У том смислу, било би пожељно сазнати и организовано пратити искуства држава која се налазе у нашем окружењу, с обзиром да је процес транзиција њихових привреда већ поодмакао, тако да су се оне већ и суочиле са њеним бројним негативним ефектима.